

**ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ МЕХАНІЗМУ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ І НАГЛЯДУ,
ЩО ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ МІНФІНОМ
ЩОДО СУБ'ЄКТІВ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ**

**THE CONCEPT AND ELEMENTS OF THE STATE REGULATION
AND SUPERVISION WHICH ARE CARRIED BY THE MINISTRY
OF FINANCE FOR SUBJECTS OF INITIAL FINANCIAL MONITORING**

Семенюк Ю.В.
викладач II категорії,
Коледж Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Обґрунтовано основні заходи державного регулювання і нагляду, що здійснюються Міністерством фінансів щодо суб'єктів первинного моніторингу. Висунуто пропозиції щодо покращення та вдосконалення діяльності суб'єктів державного фінансового моніторингу з метою збереження економічної безпеки держави, запобігання втратам держави та суспільства від дій організованих груп і злочинних організацій, рішучого усунення будь-яких можливостей легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, що гальмують розвиток економіки, створення позитивного іміджу банківської системи та інвестиційної привабливості України за її межами. Визначено необхідність розмежування функції державного нагляду та регулювання діяльності цих суб'єктів між різними органами управління з метою уникнення дублювання їхніх повноважень.

Ключові слова: державне регулювання, державний нагляд, первинний фінансовий моніторинг, легалізація доходів, протидія легалізації доходів, протидія корупції.

Обоснованы основные меры государственного регулирования и надзора, осуществляемые Министерством финансов относительно субъектов первичного мониторинга. Выдвинуты предложения по улучшению и совершенствованию деятельности субъектов государственного финансового мониторинга с целью сохранения экономической безопасности государства, предотвращения потерь государства и общества от действий организованных групп и преступных организаций, решительного устранения любых возможностей легализации (отмывания) доходов, полученных преступным путем, тормозящих развитие экономики, создания положительного имиджа банковской системы и инвестиционной привлекательности Украины за ее пределами. Определена необходимость разграничения функции государственного надзора и регулирования деятельности этих субъектов между различными органами управления с целью избежания дублирования их полномочий.

Ключевые слова: государственное регулирование, государственный надзор, первичный финансовый мониторинг, легализация доходов, противодействие легализации доходов, противодействие коррупции.

It was grounded the main measures of state regulation and supervision which are carried by the Ministry of Finance for subjects of initial financial monitoring. The proposals were put forward to improve and improvement activity of the subjects of state financial monitoring in order to preserve economic security of country, to prevent loss of the state and society from acts of organized groups and criminal organizations, determined to eliminate any possibilities of legalization (laundering) of proceeds from crime, which are hindering economic development, creating a positive image of the banking system and investment attractiveness of the Ukraine abroad. And it was identified the need for demarcation of the functions of the government supervision and regulation of the activity of these subjects among the various authorities to avoid overlapping their powers.

Keywords: government regulation, state supervision, the initial financial monitoring, legalization of income, the counteraction to legalization of incomes, combating corruption.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах світової фінансової кризи зростає частка тіньових,

злочинних коштів, власники яких намагаються надати їм законного походження. Наслідком цього є проникнення таких коштів до різних галузей економіки, зокрема до кредитно-фінан-

сового і банківського секторів, а також зростання ймовірності використання таких коштів терористичними угрупованнями. Проблема легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму набуває глобальних масштабів і викликає стурбованість світової спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Питаннями протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, займаються досить тривалий час як вітчизняні, так і закордонні вчені, такі як В. Коваленко, М. Колдовський, Г. Мельникова, І. Чумакова та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Науковці, як правило, не приділяють достатньо уваги державному нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, займаючись внутрішньою проблематикою проведення фінансового моніторингу, приділяючи значну увагу банківському сектору та проведенню фінансового моніторингу на державному рівні тощо.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Світовий і вітчизняний досвід та наукові дослідження свідчать, що найефективнішими заходами з мінімізації та реальної протидії організованій злочинності та корупції є запровадження дієвого постійного контролю за фінансовими інституціями. Метою статті є обґрунтування основних заходів державного регулювання і нагляду, що здійснюються Міністерством фінансів щодо суб'єктів первинного моніторингу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вдосконалення державного фінансового моніторингу сприятиме підвищенню дієвості національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Тому для більш ефективного забезпечення економічної безпеки держави, запобігання втратам держави та суспільства від дій організованих груп і злочинних організацій, рішучого усунення будь-яких можливостей легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, що гальмують розвиток економіки, створення позитивного іміджу банківської системи та інвестиційної привабливості України за її межами необхідне вдосконалення діяльності суб'єктів державного фінансового моніторингу [1, с. 43].

Держава як найважливіший регулятор економічних відносин покликана формувати інституціональне середовище – сукупність інститутів та організаційні форми (правила взаємодії), причому як для господарюючих суб'єктів, так і для інших організацій, у тому числі і для органів державної влади.

Суб'єктами первинного фінансового моніторингу є:

- банки, страхові компанії, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;
- платіжні організації, члени платіжних систем, еквайрингові та клірингові установи;
- товарні, фондові та інші біржі;
- професійні учасники ринку цінних паперів;
- компанії з управління активами;
- оператори поштового зв'язку та інші установи, які проводять фінансові операції з переказу коштів;
- філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України;
- суб'єкти підприємницької діяльності, які надають посередницькі послуги під час здійснення операцій купівлі-продажу нерухомого майна;
- суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами та дорогоцінним камінням і виробами з них, якщо сума фінансової операції дорівнює сумі, визначеній законодавством, або перевищує її;
- суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та азартні ігри, включаючи казино, електронне казино;
- нотаріуси, адвокати, аудиторів, аудиторські фірми, фізичні особи – підприємці, які надають послуги з бухгалтерського обліку, суб'єкти господарювання, які надають юридичні послуги (за винятком осіб, які надають послуги в межах трудових правовідносин), у ситуаціях, передбачених законодавством;
- інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 14 Закону України № 249-15 Міністерством фінансів України здійснюється державний нагляд і регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які проводять лотереї або будь-які інші азартні ігри, суб'єктів господарювання, які здійснюють торгівлю дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них, аудиторів, аудиторських фірм, фізичних осіб-підприємців, які надають послуги з бухгалтерського обліку, центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, державного фінансового контролю [2, с. 112].

Міністерство фінансів України щодо перелічених суб'єктів повинно здійснювати функції державного нагляду та регулювання.

1. Здійснювати нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму за діяльністю відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема, шляхом проведення планових та позапланових перевірок, у тому числі виїзних. Мінфін має право здійснювати планові та позапланові

перевірки. Плановою перевіркою вважається перевірка діяльності суб'єкта, яка передбачена у плані проведення перевірок. Позаплановою перевіркою вважається перевірка, яка не передбачена у плані перевірок. Ці перевірки можуть бути як виїзними, так і безвиїзними [3].

Безвиїзна перевірка – планова або позапланова перевірка суб'єкта працівниками Мінфіну, не пов'язана з виходом працівників Мінфіну за місцезнаходженням суб'єкта. А виїзна перевірка – планова або позапланова перевірка суб'єкта працівниками Мінфіну, пов'язана з виходом працівників Мінфіну за місцезнаходженням суб'єкта.

У процесі перевірки голова та члени комісії, що її здійснюють, мають право:

- доступу до документів та інших матеріалів, необхідних для проведення перевірки;

- вимагати для перевірки необхідні документи та іншу інформацію у зв'язку з реалізацією своїх повноважень;

- вимагати в межах своєї компетенції у суб'єкта, посадових осіб суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу надання письмових пояснень;

- у разі якщо є дані, які свідчать про наявність реальної загрози життю, здоров'ю або майну членів комісії, звертатися до правоохоронних органів для вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки;

- у разі недопуску до проведення перевірки, застосування щодо членів Комісії насильства звертатися до органів внутрішніх справ для вжиття заходів відповідно до законодавства;

- узгоджувати із суб'єктом, керівником суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу (особами, які виконують їхні обов'язки) організаційні питання проведення перевірки.

Вони мають також зобов'язання:

- вручити суб'єкту, керівнику суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу (особам, які виконують їхні обов'язки) у приміщенні суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу або у приміщенні Мінфіну копію посвідчення на право проведення перевірки (далі – посвідчення) та отримати від цієї особи відмітку на посвідченні. У разі відмови суб'єкта, представника суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу поставити відмітку про отримання копії посвідчення. Голова комісії робить відповідний запис та засвідчує це власним підписом;

- повідомити (усно) суб'єкта, керівника суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу (осіб, які виконують їхні обов'язки) про права, обов'язки та повноваження комісії, причину та мету перевірки, про права, обов'язки та відповідальність суб'єкта та посадових осіб суб'єкта;

- визначити перелік необхідних для перевірки документів та терміни їх надання;

- скласти Акт про відмову суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу від проведення перевірки у разі:

- а) недопуску комісії до приміщень суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу;

- б) відмови суб'єкта, керівника суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу (осіб, які виконують їх обов'язки) поставити на посвідченні підпис та/або зазначити прізвище, ініціали, посаду особи та дату отримання нею копії посвідчення;

- в) відмови суб'єкта, керівника суб'єкта та/або його відокремленого підрозділу (осіб, які виконують їх обов'язки) у наданні документів, необхідних для проведення перевірки.

- узгодити інші організаційні питання проведення перевірки [4].

2. Забезпечувати надання методологічної, методичної та іншої допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

3. Здійснювати регулювання та нагляд з урахуванням політики, процедур та систем контролю, оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму з метою визначення відповідності заходів, що здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, та зменшення ризиків під час діяльності таких суб'єктів у цій сфері.

4. Вимагати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу виконання вимог законодавства, що регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а в разі виявлення порушень вимог законодавства вживати заходів, передбачених законом.

5. Проводити перевірку організації професійної підготовки працівників та керівників підрозділів, відповідальних за проведення фінансового моніторингу.

6. Інформувати Спеціально уповноважений орган з метою виконання покладених на нього завдань про виявлені порушення законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму суб'єктами первинного фінансового моніторингу та заходи, вжиті для їх усунення.

7. Щорічно, але не пізніше січня наступного року, давати Спеціально уповноваженому органу узагальнену інформацію про дотримання суб'єктами первинного фінансового моніторингу, за якими вони здійснюють функції регулювання і нагляду, вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, у тому числі про виявлені порушення та заходи, вжиті для їх усунення.

8. Забезпечувати зберігання інформації, що надійшла від суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу і правоохоронних органів.

9. Погоджувати зі Спеціально уповноваженим органом проекти будь-яких нормативно-правових актів із питань, пов'язаних із виконанням вимог цього Закону.

10. Подавати Спеціально уповноваженому органу інформацію, зокрема документи, необхідні для виконання покладених на нього завдань (за винятком інформації про особисте життя громадян), у порядку, визначеному законодавством.

11. Вживати відповідно до законодавства заходів щодо перевірки бездоганної ділової репутації осіб, які здійснюють управління та контроль суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

12. Вживати відповідно до законодавства заходів для недопущення до управління суб'єктами первинного фінансового моніторингу, прямої чи опосередкованої істотної участі у таких суб'єктах осіб, які мають непогашену або не зняту в установленому законом порядку судимість за корисливі злочини або тероризм.

13. У ситуаціях, установлених законодавством, вживати заходів для недопущення формування статутних фондів відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рахунок коштів, джерела походження яких неможливо підтвердити.

14. Використовувати інформацію Спеціально уповноваженого органу щодо ознак порушення суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму для встановлення наявності відповідних порушень [5].

Отже, державний нагляд та регулювання діяльності СПФМ, що здійснюється Міністерством фінансів України, – це діяльність Міністерства фінансів України в межах повнова-

жень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

За матеріалами спецпідрозділів СБУ упродовж 2016 року розпочато 665 досудових розслідувань, у яких повідомлено про підозру у скоєнні корупційних злочинів. До різних видів і строків покарання засуджено 281 особу. Складено 438 протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, 154 корупціонери звільнені з посад.

Аналізуючи отримані дані, варто відзначити, що функції державного нагляду за вказаними суб'єктами первинного фінансового моніторингу здійснюють декілька суб'єктів одночасно.

Так, щодо аудиторської діяльності, то Міністерство фінансів України не має права обмеження чи тимчасового припинення дії або анулювання сертифіката аудитора чи вилучення аудитора (аудиторської фірми) з Реєстру аудиторських фірм та аудиторів, який ведеться Аудиторською палатою України (далі – АПУ). Адже згідно з вимогами ст. 22 Закону № 3152-XII порядок застосування до аудиторів (аудиторських фірм) будь-яких стягнень є компетенцією винятково АПУ [6, с. 43].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, виходячи з цього, варто зазначити, що в Україні необхідне оновлення нормативної бази та повторний перегляд функції органів державного управління щодо їх регулювання та нагляду за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу в галузі запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коваленко В.В. Організація системи фінансового моніторингу в пострадянських країнах / В.В. Коваленко, Д.В. Шиян // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5. – С. 41-50.
2. Колдовський М.В. Проблеми взаємодії суб'єктів фінансового моніторингу в системі фінансового моніторингу України / М.В. Колдовський // Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України». – 2016. – Випуск 35. – С. 111-116.
3. Мельникова Г. Державне регулювання фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс] / Г. Мельникова – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=1263>
4. Порядок проведення перевірок Міністерством фінансів України суб'єктів первинного фінансового моніторингу [Електронний ресурс]: Порядок Міністерства фінансів України від від 04.04.2011 № 463. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0489-11>
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс]: Закон України від 28.11.2002 № 249-15. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/ma.in.cgi?nreg=249-15>
6. Чумакова І.Ю. Регулювання та нагляд за аудиторями як суб'єктами фінансового моніторингу / І.Ю. Чумакова // Незалежний аудитор. – 2013. – № 1. – С. 41-44.